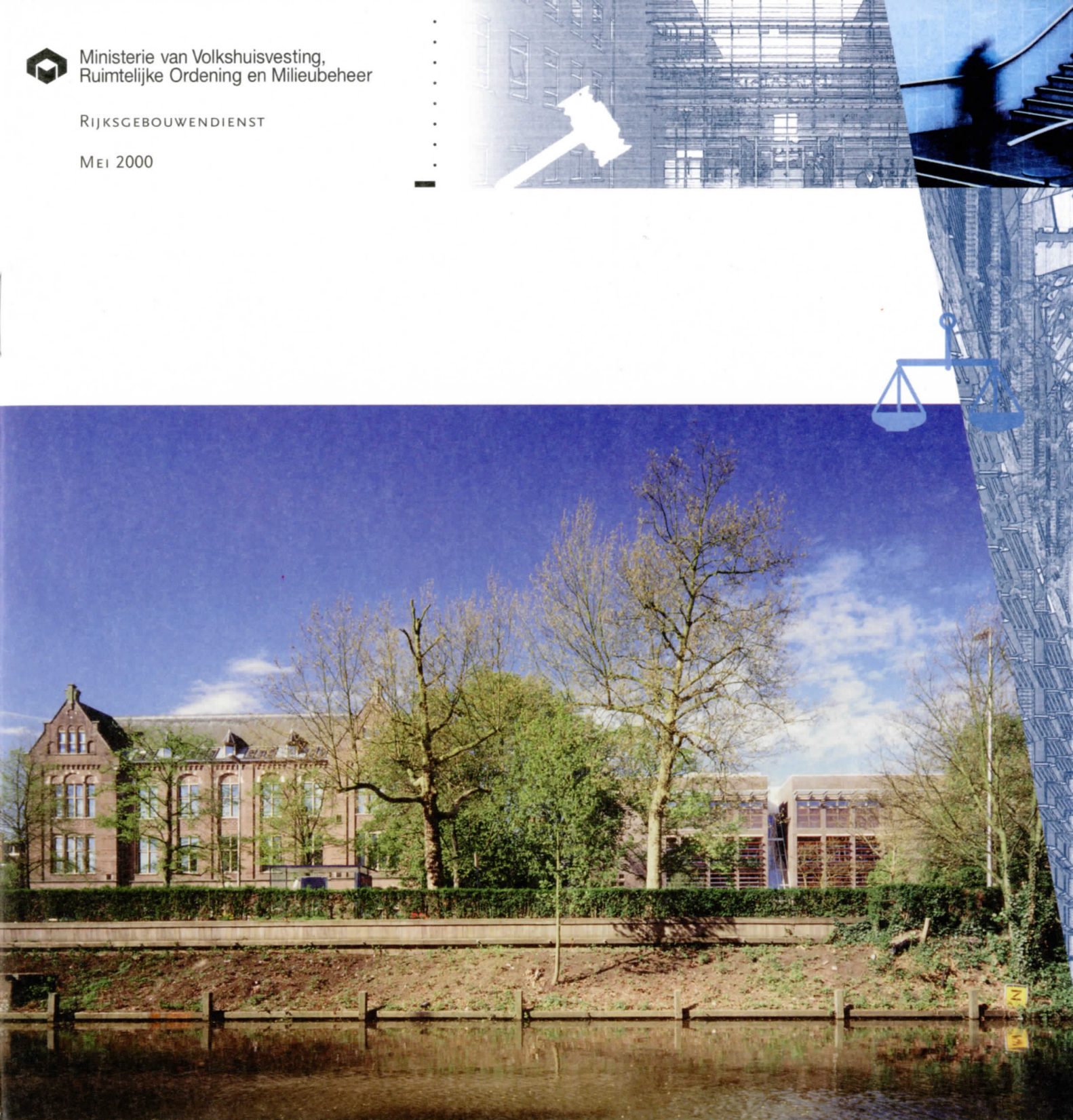

Ministerie van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

RIJKSGEBOUWENDIENST

MEI 2000

Gerechtsgebouw Utrecht

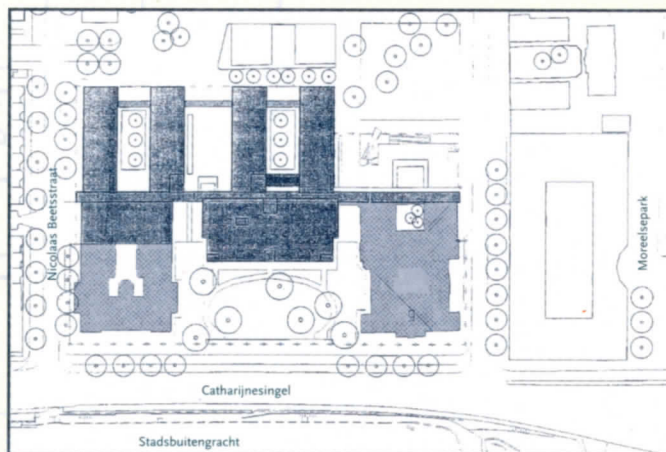
Centrale huisvesting in nieuw centrumgebied

Ten noorden van de Catharijnesingel, een nieuwe centrumlocatie op een steenworp afstand van het Centraal Station in Utrecht, is het nieuwe Gerechtsgebouw Utrecht gerealiseerd. Het is een gebouw dat in meerdere opzichten bijzonder is. Het combineert oud en nieuw zowel in stedenbouwkundig als in architectonisch opzicht. Zo vormt het gebouw een schakel tussen de historische binnenstad en het nieuwe centrumgebied aan de Catharijnesingel Noord én zijn twee monumentale panden geïntegreerd in de nieuwbouw. Nieuw voor Justitie is naast de centrale huisvesting van een aantal dienstonderdelen, de doorvoering van kantoorinnovatie voor een aantal van deze onderdelen. Al deze aspecten zijn terug te vinden in het bijzondere ontwerp van architect Cor Kalfsbeek van DAAD-architecten, dat een opmerkelijk en representatief gebouw heeft opgeleverd. De Rijksgebouwendienst zorgde voor de keuze van deze architect, adviseerde Justitie en was verantwoordelijk voor het projectmanagement van de bouw van het Gerechtsgebouw.

Rijksbeleid

Het nieuwe Gerechtsgebouw Utrecht is onderdeel van het JR 120-project, het in 1989 ingestelde rijksbeleid voor de huisvesting van het justitiële apparaat. Met JR 120, ontwikkeld door Justitie (de J) en de Rijksgebouwendienst (de R) stelt het Rijk jaarlijks 120 miljoen beschikbaar voor de huisvesting van negentien Gerechten Eerste Aanleg (GEA) en voor de realisatie van een aantal penitentiaire inrichtingen. Aanleiding voor dit beleid was de voorgenomen reorganisatie van de Rechterlijke Organisatie, mede door de grote toename van het werk en het steeds nijpender wordende tekort aan werkruimte. In het kader van JR 120 werd in 1990 besloten tot de realisatie van het Gerechtsgebouw aan de Catharijnesingel. Voor Justitie betekent het gebouw een einde aan een chaotische huisvestings-situatie. Vijf organisaties die voorheen op twaalf verschillende locaties gehuisvest waren, zitten nu in één gebouw. Met de locatiekeuze wordt een belangrijk onderdeel van een ander rijksbeleid gerealiseerd, namelijk de ontwikkeling van nieuwe centrumlocaties. Met het huisvesten van rijksdiensten op locaties dichtbij stations en historische binnensteden wordt een krachtige impuls gegeven aan de ontwikkeling van goed bereikbare stadsgebieden. Ook in Utrecht komt dit beleid tot uitdrukking. Op het terrein dat is vrijgekomen na het wegtrekken van diverse vooral universitaire instellingen, de locatie Catharijnesingel Noord, heeft de Rijksgebouwendienst een belangrijke impuls gegeven met de realisatie van het Gerechtsgebouw, een belastingkantoor en een verzamelkantoor voor rijksdiensten. Verder worden er in het gebied door projectontwikkelaars appartementen en kantoren voor de markt neergezet.

Stedenbouwkundige situatie

De locatie Catharijnesingel Noord brengt een aantal bijzondere voorwaarden met zich mee, die consequenties hebben gehad voor het ontwerp. Zo stelde de gemeente Utrecht de eis om, in het kader van het Beschermd Stadsgezicht, de historische gebouwen - een voormalige HBS en het vroegere scheikundig laboratorium van Van Lokhorst (één van de vroegere rijksbouwmeesters) - te laten staan en op te nemen in het ontwerp. Hierbij speelde ook het monumentenbeleid van de Rijksgebouwendienst een rol. De Rijksgebouwendienst probeert voor monumenten een passende herbestemming te vinden, waarbij in eerste instantie aan rijkshuisvesting wordt gedacht. Daarnaast probeert de Rijksgebouwendienst de monumenten die hergebruikt worden, voorbeeldig te herstellen, waarbij overigens eigentijdse ingrepen niet uit de weg worden gegaan. In Utrecht was het mogelijk dit monumentenbeleid uit te voeren door Justitie in het voormalige HBS-gebouw en het Van Lokhorstgebouw te huisvesten. De architect kreeg zodoende de opgave om oud en nieuw te combineren tot één goed functionerend geheel. Daarnaast is de ligging van de hoofdentree bepaald door de stedenbouwkundige situatie. Deze hoofdentree ligt centraal in het nieuwe gebied aan het Vrouwe Justitiaplein en is daarmee georiënteerd op het Centraal Station. Aan de Catharijnesingel is door de groeninrichting van de tuin en de opvallende gevellamellen van het zittingszalencentrum een 'rustige' zijde gecreëerd. Hier is, in verband met veiligheidsaspecten, ook de entree voor de publiekstribune gesitueerd. Deze zijde is het gezicht van en de schakel naar de historische binnenstad van Utrecht.

Programma van eisen

De toekomstige gebruikers van het gebouw hadden een aantal specifieke wensen, bijvoorbeeld op het gebied van de beveiliging. Hiervoor zijn in het gebouw maar liefst acht separate routes gecreëerd. De architect is erin geslaagd de verschillende routes voor onder meer publiek, verdachten, rechters en advocaten op onopvallende, ongeforceerde wijze in het gebouw te integreren. De plaatsing van het cellencomplex en de zittingszalen hangen nauw samen met dit systeem van routing.

Het feit dat er vijf verschillende organisaties, met onderling sterk verschillende karakters en werkwijzen, in het nieuwe gerechtsgebouw gehuisvest zijn, heeft ook zijn stempel gedrukt op het programma van eisen. In totaal zijn er werkplekken gecreëerd voor ruim 800 medewerkers.

Een parkeervoorziening op eigen terrein was tevens onderdeel van het programma van eisen; deze is onder het gebouw gerealiseerd met een garageingang aan de Nicolaas Beetsstraat.

Gaandeweg het bouwproces kwam er de nieuwe wens van kantoorinnovatie bij. Door een flexibele indeling van een aantal kantoorvleugels is aan deze wens voldaan.

Het ontwerp

De drager

Beeldbepalend element in het ontwerp is de zogenaamde 'drager'. Dit is een glazen corridor van maar liefst 150 meter lengte en een hoogte van 21 meter, die de 'losse' bouwdelen tot een geheel verbindt. Daarnaast is de drager de belangrijkste verkeersader van het complex. Opvallend aan het ontwerp zijn de zichtbare aanhechtingen van de diverse bouwdelen aan de drager, waardoor een spel met buiten en binnen ontstaat. Feitelijk is de drager een overdekte straat, die door zijn transparantie ook relaties aangaat met de omgeving van het gebouw. De drager heeft hierdoor een belangrijke functie in het stedenbouwkundig verankeren van het gebouw in zijn omgeving.

De drager heeft zichtlijnen naar alle kanten, zowel naar het nabijgelegen historisch hofje aan het Sterrenbos als naar de binnenstad. De grotendeels glazen hoofdentree is feitelijk een uitbouw van de drager. Deze entree krijgt allure door een 40 meter breed bordes en haar ligging aan het Vrouwe Justitiaplein.

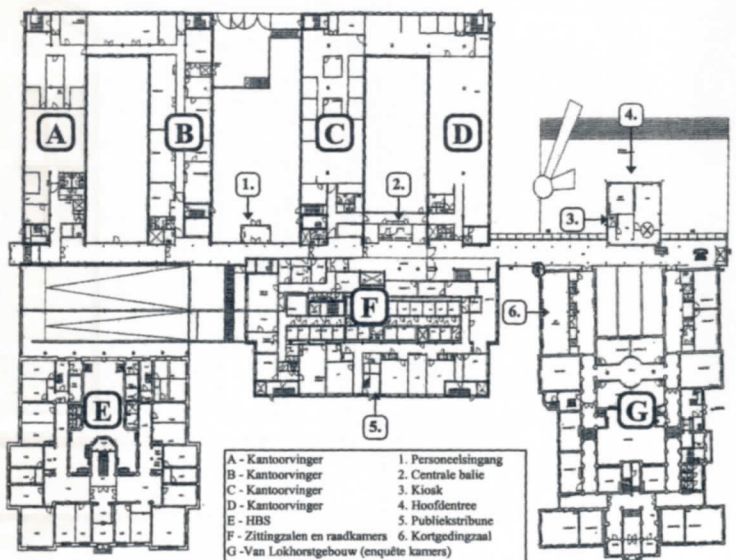
Gevelopbouw

Architect Cor Kalfsbeek heeft gekozen voor een bakstenen gevelopbouw van de nieuwe bouwdelen in aansluiting op de bakstenen gevels van de bestaande panden. De bruinrode stenen van zowel de nieuwe als oude bouwdelen variëren onderling qua tint. Ondanks het contrast vormen de oude en nieuwe gevels een harmonieus geheel. De historische panden hebben een moderne 'aanvulling' gekregen tot aan de drager.

Zittingszalencomplex

Centraal in het gebouw, verdiept tussen het Van Lokhorstgebouw en de voormalige HBS, ligt het bouwdeel waar de twaalf zittingszalen zijn gesitueerd. Deze nieuwbouw sluit in architectonische taal op respectvolle wijze aan op het stadsgezicht van de Catharijnesingel. De bakstenen gevel wordt, ter hoogte van de zittingszalen, doorbroken door een schuine glazen puiconstructie waarvoor horizontale

houten lamellen zijn aangebracht. Door de lamellen is in de zittingszalen geen inkijk van buitenaf mogelijk, terwijl vanuit de zalen zelf volledig zicht op de tuin en de omgeving is.

Kantoorvingers

Aan de zijde van het Vrouwe Justitiaplein zijn vier 'kantoorvingers' aan de drager gevestigd. Deze langwerpige bouwdelen zijn op twee verdiepingen met elkaar verbonden door zwevende glazen loopbruggen. De hoogte van de vleugels - respectievelijk vijf en zes bouwlagen - sluit aan op de hoogte van de oudbouw. De kantoorvingers zijn twee aan twee geschakeld waardoor twee patiotuinen zijn ontstaan.

Arrondissement Utrecht

In het Gerechtsgebouw aan het Vrouwe Justitiaplein zijn vier justitiële organisaties gevestigd, te weten de Centrale Raad van Beroep, de arrondissementsrechtbank, het arrondissementsparket en de arrondissementale stafdienst. Daarnaast is, als enig niet specifiek justitieel onderdeel, de Commissie gelijke behandeling in het Gerechtsgebouw gehuisvest. Met het nieuwe gebouw komt een einde aan de jarenlange dislocatie. Bovendien wordt de capaciteit flink vergroot van zowel de zittingszalen en de enquêtekamers als van het cellencomplex en de kantoorruimte. Belangrijk voor het publiek zijn de herkenbaarheid en representativiteit van het nieuwe onderkomen. Door de centralisatie is de service aan het publiek aanzienlijk verbeterd. Met name de instelling van een Centrale Balie, een gemeenschappelijke dienst van de vijf organisaties, maakt het gerechtsgebouw toegankelijker. De Centrale Balie is gevestigd op de begane grond van de drager. Het publiek kan hier onder andere stukken opvragen en afgeven, dossiers inzien en betalingen verrichten.

Kantoorinnovatie

Communicatie wordt ook bij Justitie een steeds belangrijker item: het aantal overleg- en vergader-

uren stijgt. Daarnaast is er een duidelijke toename van deeltijdwerk. Door deze ontwikkelingen en te verwachten ontwikkelingen zoals telewerken, komt de bezetting van de werkplek steeds lager te liggen. Steeds meer bureaus staan grote delen van de dag leeg. Deze constatering en het feit dat het Gerechtsgebouw in de nabije toekomst over te weinig kantoorruimte in traditionele zin zou beschikken heeft een aantal onderdelen doen beslissen om kantoorinnovatie door te voeren. Met name de mogelijkheden om de interne communicatie, met behoud van rust en concentratiemogelijkheden, en de dossierlogistiek te verbeteren zijn voor deze onderdelen van doorslaggevende betekenis geweest. De Commissie Gelijke Behandeling, het arrondissementsparket en de arrondissementale stafdienst hebben gekozen voor een variant waarbij de 'eigen werkplek' wordt losgelaten. Elke medewerker, ongeacht zijn of haar functie, heeft de beschikking over een trolley of locker voor het persoonlijk archief. Afhankelijk van de werkzaamheden kan worden gekozen voor een concentratiewerkplek, een werkplek in de open ruimte of aan de leestafel. Een uitzondering hierop vormen de administratieve medewerkers die wel een vaste werkplek hebben. De Adviesgroep Innovatieve Projecten van de Rijksgebouwendienst heeft de onderdelen intensief begeleid bij de invoering van de kantoorinnovatie.

Inrichting

De afdelingen zijn in nauw overleg met de gebruikers ingericht door interieurarchitecte Sybille Kalfsbeek. Een zo groot mogelijke flexibiliteit, door het gebruik van verplaatsbare tussenwanden, en een vormgeving die tot de verbeelding spreekt, waren hierbij de belangrijkste uitgangspunten. De kantoorvingers bestaan in principe steeds uit een middengebiet met overlegkamers en zitjes en aan weerszijden werkkamers. De indeling van het middengebiet en de grootte van de kantoorunits zijn variabel. Zo ontstaat een eigen sfeer voor iedere afdeling, die versterkt wordt door de 'eigen' kleurstelling. Standaard zijn de aluminiumkleurige stalen wanden met glazen schuifdeuren.

De interieurarchitecte heeft bij de monumenten de inrichting aangepast aan het eigen karakter.

Groenvoorziening

De landschapsarchitect Richard Koek van bureau CH Partners heeft, op uitnodiging van Rijksbouwmeester Wytze Patijn, de verschillende zijden van het gebouw een eigen 'groen' gezicht gegeven. Aan de stadszijde is een representatieve, rustige tuin gecreëerd rondom de monumentale bomen. Langs de gebouwen is een verharde rand met bankjes aangebracht. Door een hek, een kunstwerk van de Britse kunstenaar Nicholas Pope, heeft de tuin een enigszins gesloten karakter. Hij grenst immers aan de zittingszalen.

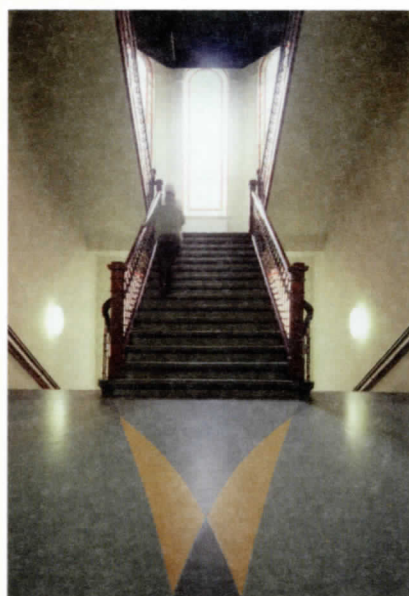
Het plein voor de hoofdentree heeft een voorname, stenen karakter. Ook hier is een aantal bomen en bankjes geplaatst waardoor het statige plein een lommerrijk karakter krijgt.

Tot slot zijn er in de patio's van de kantoorvingers kijktuinen gerealiseerd. Deze kijktuinen dienen als rustpunten voor de mensen die werken in een groot en druk kantoor. Om dynamiek te brengen in deze vrij statische binnentuinen zijn per patio 80 plantenbakken zo beplant dat ze veranderen met de seizoenen.

Kunst

De Rijksgebouwendienst streeft bij het realiseren van huisvesting niet alleen naar kwaliteit van architectuur, maar ook naar kwaliteit van de beeldende kunst. In het kader van de zogeheten percentage-regeling beeldende kunst heeft de Rijksgebouwendienst aan twee kunstenaars gevraagd om een bijdrage te leveren aan de werkomgeving van het Gerechtsgebouw Utrecht.

Het kunstwerk bestaande uit twee bewegende video-beelden die op het plafond van de corridor boven de entree geprojecteerd worden, is gemaakt door de kunstenaar Arno van der Mark. De beelden op het plafond zijn te zien vanaf het Vrouwe Justitiaplein als de duisternis invalt. De filmpjes laten het gedrag van kleuters zien, die verwijzen naar het handelen en sociaal functioneren van volwassenen. Juist de conflicten in het sociaal functioneren zijn meestal de oorzaken van 'de gang naar de rechtbank'. De Britse kunstenaar Nicholas Pope ontwierp het hekwerk voor de tuin aan de Catharijnesingel. Het hek van gegoten aluminium bestaat uit een aaneenschakeling van mens- en boomfiguren en refereert aan het silhouet van een mensenmassa. Pope heeft in opdracht van de gemeente Utrecht ook een kunstwerk voor het Vrouwe Justitiaplein ontworpen; een 27 meter hoge zuil die als een grillig gegroeide stam de hemel insteekt. De zuil fungeert als beeldende groet aan voorbijrijdende fietsers en als oriëntatiepunt voor de bezoekers van het Gerechtsgebouw.

DE GEBRUIKERS VAN HET GERECHTSGEBOUW

In het Gerechtsgebouw zijn behalve de Commissie gelijke behandeling vier justitiële organisaties gevestigd. De vier justitiële organisaties hebben een zeer uiteenlopend karakter.

Centrale Raad van Beroep

De Centrale Raad van Beroep is een landelijke rechterlijk college dat belast is met rechtspraak op bepaalde onderdelen van het bestuursrecht. In burgerlijke en militaire ambtenarenzaken en in sociale zekerheidszaken kunnen partijen tegen een uitspraak van een rechtbank hoger beroep instellen bij de Centrale Raad van Beroep. In die zaken is de Raad dan als regel ook de eindrechter. Daarnaast is de Raad eerste en enige rechter in onder andere geschillen die voortvloeien uit de toepassing van de wetten betreffende verzetsdeelnemers en vervolgings- en oorlogsslachtoffers.

Commissie gelijke behandeling

De Commissie gelijke behandeling is een onafhankelijke organisatie en ziet toe op de naleving van de gelijke behandelingswetgeving. Iedereen die zich ongelijk behandeld voelt op het terrein van godsdienst, levensovertuiging, politieke overtuiging, ras, geslacht, nationaliteit, seksuele gerichtheid, burgerlijke staat of arbeidsduur kan de Commissie vragen om een oordeel. Ook belangenorganisaties, ondernemingsraden en dienstcommissies kunnen een klacht indienen. Verder kunnen werkgevers of instellingen die twijfels hebben over hun eigen regelingen de Commissie vragen om advies.

Rechtbank Utrecht

De arrondissementsrechtbank Utrecht, kortweg de rechtbank, is organisatorisch verdeeld in de sectoren: bestuursrecht, civiel recht, familierecht en strafrecht. De rechtbank is de plaats waar verdachten terechtstaan (sector strafrecht). Maar ook de instantie waar rechtzoekenden terecht

kunnen voor een beslissing van een geschil naar burgerlijk recht, bijvoorbeeld een faillissement (sector civiel recht) of een echtscheiding (sector familierecht). Ook een geschil met een overheidsinstantie, bijvoorbeeld over een bouwvergunning, wordt hier behandeld (sector bestuursrecht). De rechtbank is een onderdeel van de rechterlijke macht.

Arrondissementsparket (OM)

Het Openbaar Ministerie (OM) vormt samen met de rechters de rechterlijke magistratuur. Het Openbaar Ministerie bepaalt wie voor de rechter moet verschijnen en voor welk strafbaar feit. De belangrijkste taken van het Openbaar Ministerie zijn de opsporing en vervolging van strafbare feiten en het toezicht op de uitvoering van strafvonnissen.

Stafdienst

De stafdienst ondersteunt alle Justitie-onderdelen van het Arrondissement Utrecht op het gebied van personeelszaken, automatisering, financiële en facilitaire zaken. Het beheer van het nieuwe Gerechtsgebouw valt onder de verantwoordelijkheid van de directeur stafdienst.

Algemene gegevens Gerechtsgebouw Utrecht

Adressering:

Bezoekadres: **Vrouwe Justitiaplein 1**

Personeelsingang: **Vrouwe Justitiaplein 3**

Telefoon/postbus:

Centrale Raad van Beroep: Postbus 16002, 3500 DA Utrecht, Telefoonnummer: 030 - 2233000
Rechtbank: Postbus 16005, 3500 DA Utrecht, Telefoonnummer: 030 - 2233000
Sector Bestuursrecht: Postbus 13023, 3507 DA Utrecht, Telefoonnummer: 030 - 2233000
Parket: Postbus 16005, 3500 DA Utrecht, Telefoonnummer: 030 - 2233000
Stafdienst: Postbus 16005, 3500 DA Utrecht, Telefoonnummer: 030 - 2233000
Commissie Gelijke Behandeling: Postbus 16001, 3500 DA Utrecht, Telefoonnummer: 030 - 2234800
Fax: 030 - 2234848
Internetadres: www.cgb.nl
Juridisch spreekuur iedere werkdag
van 10.00 uur – 16.00 uur;
buiten kantooruren insprekingsmogelijkheden

Openingstijden:

Gebouw: op werkdagen van 7.00 uur tot 20.00 uur
Centrale Balie: op werkdagen van 8.30 uur tot 17.00 uur

Algemene ruimten:

12 zittingzalen (zittingzalencomplex),
waarvan 1 met (publieks-)tribune
1 kortgedingzaal (Van Lokhorstgebouw)
17 enquêtekamers (Van Lokhorstgebouw)

Centrale balie:

Voorziening voor publiek voor o.a.:

- inlichtingen
- betalingen
- inzage dossiers
- teruggave rijbewijzen

De Centrale Balie is een gemeenschappelijke dienst van de vijf organisaties .

Speciale voorzieningen:

Openbare kaarttelefooncellen: in de Drager achter de hoofdentree

Perskamer: Telefoonnummer 030 - 2235050

Advocatenkamer: Telefoonnummer 030 - 2235055

Invaliden: in het gebouw zijn invalidentoiletten.

Invaliden kunnen gebruik maken van de gewone liften

Elke zittingzaal heeft 2 doven lussen,
1 op het podium en 1 voor het publiek.

Roken:

In het gebouw geldt in principe een rookverbod

Bereikbaarheid:

Het gebouw ligt op 5 minuten lopen van het NS Station Utrecht Centraal waar ook het stads- en streekvervoer stopt. In de buurt van het gebouw zijn beperkte mogelijkheden voor betaald parkeren.

- PUBLICATIE VAN:
- Ministerie van Volkshuisvesting,
- Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
- Centrale Directie Communicatie
- i.s.m. Rijksgebouwendienst
- Rijnstraat 8
- 2515 XP Den Haag
- vrom 990841/b/05-00 16476/182

Projectgegevens

Opdrachtgever: **Rijksgebouwendienst**

Projectverantwoordelijke: **Ing. B. Laanbroek**

Projectontwikkelaar: **ING Vastgoedontwikkeling**

Belegger: **ING**

Architecten: **Cor Kalfsbeek (DAAD architecten),
Borger; TBV, Edinburgh**

Bouwdirectie: **DAAD Architecten**

Gebruiker: **Gerechtelijke Diensten**

**Arrondissementshoofdplaats Utrecht
(Rechtbank, Parket, Centrale Raad van
Beroep, Commissie gelijke Behandeling,
Arrondissemmentale Stafdiensten)**

Bruto vloeroppervlakte: **circa 35.000 m²
inclusief parkeergarage**

Functioneel nuttig oppervlakte: **circa 18.000 m²
exclusief parkeergarage**

Aantal gebruikers: **circa 800**

Investeringskosten: **circa 200 miljoen gulden,
90,1 miljoen Euro**

Start bouw: **juni 1996**

Oplevering: **maart 2000**

Ingebruikname: **april 2000**

Officiële opening: **september 2000**

Foto's: **Joop van Reeken studio, Rijswijk**

Tekst: **drs. A. Luijten**

Samenstelling en Eindredactie: **drs. D. van Asch
en E. Veltman**

Voor meer informatie:

Rgd Infofoon 0800 - 899 11 03